

Тетяна Павлівна Терещенко

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації, Київ, Україна

ПАТРІОТИЧНО-ЦІННІСНА СКЛАДОВА МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В статті проведено аналіз патріотизму як ціннісної складової морально-психологічного стану військовослужбовців. Розглянуто основні шляхи удосконалення навчальної та виховної роботи щодо підвищення морально-психологічного потенціалу, психологічного стану особового складу для забезпечення постійної бойової готовності та виконання бойових завдань військовослужбовцями. Розкрито сутність поняття патріотизм як духовної цінності, його місця і ролі у формуванні особистості воїна. Проаналізовано патріотично-ціннісну складову морально-психологічного стану, що створює новий механізм мобілізації суспільства на бездоганне виконання військового обов'язку. В ході аналізу, доведено основні шляхи і напрямки розвитку військово-патріотичного виховання в Збройних Силах України. Запропоновано інноваційні підходи для більш ефективного, спрямованого формування морально-психологічного стану в підрозділах Збройних Сил України.

Ключові слова: цінність; патріотизм; морально-психологічний стан; морально-психологічний потенціал; моральний дух; військово-патріотичне виховання.

Вступ

Постановка проблеми. Війна, що охопила нашу землю, – це випробування всіх матеріальних і духовних сил українського народу.

Підтримка Збройних Сил України в постійній бойовій готовності до виконання бойових завдань вимагає подальшого удосконалення навчальної та виховної роботи з усіма категоріями військовослужбовців. З урахуванням того, що вирішувати ці завдання обставини вимагають в умовах складної соціально-економічної ситуації в країні та духовної кризи в суспільстві, постає питання про створення нового механізму мобілізації людей на бездоганне виконання військового обов'язку. Це вимагає серйозної психолого-педагогічної підготовки офіцерських кадрів, без якої неможливо обійтись при формуванні та розвитку у підлеглих суспільно необхідних якостей, які дозволяють їм свідомо і надійно діяти в будь-яких повсякденних та екстремальних ситуаціях військової служби. Тому актуальність даної проблеми є очевидною.

Безпека нашої держави залежить від високого рівня підготовки офіцерського складу, гідного виконання ними своїх обов'язків, формування у підлеглих наукового світогляду, менталітету українського народу, усвідомлення внутрішньої та зовнішньої політики держави, свідомого ставлення до мети, призначення та завдань Збройних Сил України, розвитку патріотичної свідомості, духовної готовності до захисту Батьківщини.

Над розв'язанням цих завдань працює держава, видаючи низку наказів, концепцій та доктрин щодо забезпечення морально-психологічного стану військовослужбовців Збройних Сил України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Роль і місце патріотизму в формуванні особистості військовослужбовця, його світогляду,

вплив духовних цінностей на рівень морально-психологічного стану і потенціалу воїна, розглядалися в роботах [1, 2].

Враховуючи це метою статті є, проведення аналізу впливу рівня патріотизму як духовної цінності на формування морально-психологічного стану військовослужбовців Збройних Сил України.

Об'єкт розгляду статті. Процес забезпечення високого морально-психологічного стану військовослужбовців Збройних Сил України.

Предмет дослідження. Патріотично-ціннісна складова процесу виховання в Збройних Силах України.

Виклад основного матеріалу дослідження

В статті більш детально проаналізовано військово-патріотичне виховання у Збройних Силах України, в основу якого покладено формування в особового складу патріотизму як однієї з найвищих духовних цінностей, що проявляються у самовідданій любові воїна до своєї Батьківщини, усвідомленій потребі та прагненні зміцнювати і захищати її.

Патріотизм – явище соціально-історичне, в різні історичні епохи воно має конкретні прояви. Адже кожна людина, а тим більше соціальна група, має свої специфічні інтереси, і цим визначається її розуміння патріотизму. Нерідко виникають спекуляції на цьому святому почутті. Про це образно говорив великий демократ І. Франко у вірші: “Сідоглавному”, викриваючи показний патріотизм окремих людей: “твій патріотизм – празнична одежина, а мій – то труд важкий, гаряча невдержима”. Проте, є щось єдине, визначальне в патріотизмі, що виступає його основним мірилом. Таким мірилом, зокрема для українця, є ставлення до української державності.

Чим більше утверджується Україна в своїй державності, тим інтенсивнішим стає пошук загальнонаціональних ціннісних орієнтирів, здатних консолідувати суспільство, зміцнити державу, вивести її на високий рівень цивілізаційного розвитку. Історія засвідчує, що послідовна боротьба за утвердження і зміцнення української державності невіддільна від почуття патріотизму. Адже любов до батьківщини, надихає людей на подвиги і самопожертви в ім'я великої мети.

Український автор О. Кузьмін, оцінюючи ціннісну роль патріотизму, вважає, що патріотизм є особливо значущою цінністю, оскільки він виступає гарантом єднання, гармонізації сучасного українського суспільства, збереження його самобутності і культурної своєрідності в полігамному людському співтоваристві.

Таким чином, патріотизм є однією з найважливіших складових морально-психологічного стану військовослужбовця як особистості. Він належить до вищих людських почуттів. Необхідність військово-патріотичного виховання у ЗС України зумовлена вимогами, які ставлять перед військовослужбовцями держава і суспільство, Військова присяга і Статути. Високих моральних і патріотичних якостей вимагає від офіцерів Кодекс честі. Від рівня морально-психологічного стану військового підрозділу залежить успіх виконання завдань державного рівня.

Про роль духовного фактору в життєдіяльності військ досить влучно писав Н. Коупленд: "... моральний стан – це питання життя і смерті. Ним не можна нехтувати. Кожна добре організована армія зацікавлена у високому рівні бойової підготовки своїх військ і, коли це можливо, у забезпеченні їх кращою зброєю, щоб створити матеріальну перевагу над противником. Однак матеріальна перевага не настільки важлива, як моральна. Для армії більш небезпечним є низький моральний стан військ, ніж нестача боєприпасів."

Історія війн і воєнних конфліктів знає немало прикладів, коли результат бою вирішала не перевага над противником у живій силі та бойовій техніці, а високий морально-психічний стан особового складу, що супроводжувався наявністю у військовослужбовців духовної сили, високого ступеня їх мобілізованості на виконання конкретної бойової задачі.

Наступною важливою складовою бойової готовності та боєздатності військ (сил) є високий моральний дух особового складу Збройних Сил України, який характеризується відповідними якостями: духовна готовність і здібність військовослужбовців переносити випробування війни (бойових дій), труднощі військової служби, досягати перемоги над ворогом. Наступним фактором перемоги під час бою виступає морально-психологічний потенціал, що розкривається сукупністю духовних можливостей особового складу, його свідомістю, професійною підготовкою.

Глобалізаційні і трансформаційні процеси, що охопили всі цивілізації вимагають формування

професійної армії, висувають нові вимоги до підготовки офіцерських кадрів для діяльності в особливих, екстремальних та надекстремальних умовах. Державна програма реформування і розвитку Збройних Сил передбачає створення сучасної за структурою й озброєнням, нечисленною і високопрофесійною армії. Впровадження нових багатofункціональних і складних у керуванні систем озброєння призводить до збільшення числа стрес-факторів та зростання інтенсивності їх впливу на військовослужбовців. Головним чином це стосується офіцерського складу, який відповідає не тільки за власну діяльність, а насамперед, за ефективне виконання підлеглими поставлених навчально-бойових завдань.

Тому військово-патріотичне виховання потребує впровадження інноваційних методів, прийомів, підходів в своїй діяльності. Державою в суспільстві проводиться пропаганда, налаштована на підняття престижу військової служби в ЗС України. У свідомість військовослужбовців впроваджуються ідеї про те, що вони виступають гарантами і захисниками свободи, демократії, миру, релігії, найпрогресивнішого способу життя та передової культури.

У військовій психології проблему психічного стану військових формувальників вивчали (В. Бодров, О. Караяні, В. Лефтеров, О. Маклаков, О. Тімченко та ін.).

Одним із пріоритетних завдань вищих військових навчальних закладів має бути виховання у майбутніх офіцерів цінностей – доброти, уваги, милосердя, толерантності, совісті, правдивості, справедливості, гідності, поваги та любові до батьків. Держава, суспільство, освіта повинні об'єднати зусилля та цілеспрямовано формувати внутрішній світ, моральну цілісність індивіда у всій сукупності духовних цінностей.

Головною метою військово-патріотичного виховання та підвищення рівня морально-психологічного стану Збройних Сил України є формування патріотизму, духовності, моральних цінностей в особового складу Збройних Сил України й молоді, а також національної гідності, психологічних і військово-професійних якостей, необхідних для виконання завдань за призначенням, припинення неконтрольованого звільнення молодих офіцерів і військовослужбовців військової служби за контрактом та забезпечення привабливого проходження військової служби цими категоріями військовослужбовців.

Для реалізації мети необхідно виконати два основних завдання: перше – полягає у формуванні й розвитку громадянина-патріота України, здатного брати активну участь у творчому процесі прогресивного розвитку країни та зміцненні й удосконалюванні основ суспільства й держави; друге – передбачає здійснення цілеспрямованої підготовки на державному й військово-професійному рівні надійних захисників Батьківщини для успішної реалізації їх функцій, пов'язаних із гарантуванням безпеки і оборони України.

Основними напрямками військово-патріотичного виховання та підвищення морально-психологічного стану особового складу є:

формування і розвиток загальнолюдських цінностей, національної гідності та свідомості, культури міжнаціональних відносин, необхідних морально-бойових якостей;

вивчення героїчної історії, духовної спадщини, культури, традицій, символів, звичаїв, вірувань та побуту українців;

формування почуття патріотизму, поваги до ЗС України; формування в особового складу свідомого виконання Конституції та законів України, вимог Військової присяги та Статутів ЗС України, наказів командирів і начальників;

вивчення та роз'яснення військовослужбовцям ідейно-теоретичних основ державної незалежності та суверенітету, ролі і місця ЗС, значення військової служби в забезпеченні територіальної цілісності держави;

роз'яснення воїнам Військової доктрини України, концептуальних положень розвитку ЗС, розвитку військового будівництва;

вивчення історії формування і будівництва ЗС України, історичних та духовних джерел національної військової організації, пропаганда бойового шляху військового інституту, подвигів і заслуг випускників у воєнний та мирний час; пропаганда життя та діяльності видатних державних, військових та громадських діячів, борців національного руху, заслужених працівників науки, мистецтва та культури;

співробітництво з державними органами влади, громадськими творчими організаціями, ЗМІ з питань військово-патріотичного виховання, військово-фахової орієнтації молоді та підготовки її до служби у Збройних Силах України.

Система засобів військово-патріотичного виховання включає три основних компоненти: соціально-педагогічний, організаційний і матеріально-технічний.

Соціально-педагогічні засоби охоплюють основні теоретичні, методичні й науково-практичні рекомендації, розробки з організації й проведення військово-патріотичного виховання, формування поглядів, переконань, потреб і суспільної думки із проблем забезпечення й зміцнення безпеки держави.

До матеріально-технічних засобів належать: навчальні аудиторії, класи й кабінети; музейні експонати; устаткування, техніка, зброя, макети, навчальні поля, спортивні містечка, тири, тренажери. Неоціненну допомогу можуть надати відповідні ЗМІ, бібліотеки з літературою військово-патріотичної спрямованості, відео- та фонотеки тощо.

Організаційні засоби – це комплекс заходів, що здійснюються з використанням соціально-педагогічних і матеріально-технічних засобів у відповідних формах військово-патріотичної роботи з особовим складом.

Всі три групи засобів патріотичного виховання взаємозалежні, доповнюють один одного, і лише їх комплексне використання в процесі взаємодії суб'єкта й об'єкта цієї діяльності дає

максимальний рівень морально-психологічного стану у військовому підрозділі.

Реалізація можливостей військово-патріотичного виховання ґрунтується на інтеграції інтересів суспільства загалом й окремої особистості зокрема, що допускає створення умови для прояву її волі, розвитку громадянськості й підвищення відповідальності за долю Батьківщини в межах існуючого законодавства.

Зміст патріотичного виховання реалізується у відповідних формах виховної роботи. Аналіз військово-педагогічної практики патріотичного виховання дозволяє визначити систему форм цієї діяльності.

Основні форми роботи щодо військово-патріотичного виховання:

лекції, бесіди, диспути, вікторини, тематичні вечори та ранки з питань історії України та її Збройних Сил;

творчі зустрічі особового складу з учасниками війни, ветеранами Збройних Сил та військових частин, працівниками культури, мистецтва, творчої інтелігенції;

тематичні вечори на історико-патріотичну тематику;

літературно-художні та музичні вечори, читачькі конференції, обговорення художньої та публіцистичної літератури з питань військової справи;

місячники військово-патріотичного виховання та оборонно-масової роботи спільно з місцевими державними та громадськими організаціями і рухами;

відвідування музеїв, місць бойової слави, меморіалів та пам'ятників;

військові ритуали;

участь в історико-патріотичних заходах, які проводяться місцевими органами влади, громадськими організаціями та рухами, музеями, закладами культури;

кінолекторії з військово-патріотичної та історичної тематики;

висвітлення життєдіяльності кращих військових колективів у центральних та місцевих ЗМІ;

вікторини і конкурси з історії України, її збройних формувань.

Головними у цій роботі вважаються заходи підготовки та проведення свят, приурочених до знаменних подій в житті держави і Збройних Сил:

День Незалежності України;

День пам'яті та примирення;

День захисника Вітчизни;

День Збройних сил України;

День Гідності та Свободи;

День створення Військового інституту;

річниці звільнення території України від німецько-фашистських загарбників.

Висновки й перспективи подальших досліджень

Організуючи виховну роботу з патріотичного виховання, потрібно враховувати, що в Україні історично склався широкий спектр регіонально-політичних та регіонально-культурних

відмінностей, існує неоднозначне ставлення населення до багатьох подій минулого та сучасності. Але дотримання усіх методичних рекомендацій, інструкцій в процесі військово-патріотичного виховання і формування морально-психологічного стану, надає можливість

сформувати в свідомості особового складу Збройних Сил України патріотичні переконання щодо відданості та вірності Українському народові, готовності до оборони України, забезпечення захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості.

Література

1. Програма військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012–2017 роки. Постанова Кабінету Міністрів України № 14 від 2012 року.
2. Боровик О. В. Психологічні умови формування патріотичної свідомості учнів ліцеїв.: дис. канд. псих.

- наук / О. В. Боровик. – Хмельницький, 2008. – 243 с.
3. Нещадим М. І. Військова освіта України: Історія, теорія, методологія, практика: Монографія / Нещадим М. І. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський Університет”, 2003. – 852 с.

ПАТРИОТИЧЕСКИ-ЦЕННОСТНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ

Татьяна Павловна Терещенко

Военный институт телекоммуникаций и информатизации, Киев, Украина

В статье проведен анализ патриотизма как ценностной составляющей морально-психологического состояния военнослужащих. Рассмотрены основные пути усовершенствования учебной и воспитательной работы по отношению к морально-психологическому потенциалу, психологическому состоянию личного состава для обеспечения постоянной боевой готовности и выполнения боевых заданий военнослужащими. Раскрыта суть понятия патриотизм как духовной ценности, его места и роли в формировании личности воина. Проанализировано патриотично-ценностную составляющую, которая образует новые механизмы мобилизации общества на безукоризненном выполнении военных обязанностей. В процессе анализа, раскрыты основные пути и направления развития военно-патриотического воспитания в Вооруженных Силах Украины. Предложены инновационные подходы для более эффективного, направленного формирования морально-психологического состояния подразделения.

Ключевые слова: ценность; патриотизм; морально-психологическое состояние; морально-психологический потенциал; моральный дух; военно-патриотическое воспитание.

PATRIOTICALLY VALUE COMPONENT OF MORAL AND PSYCHOLOGICAL CONDITION OF THE UKRAINIAN ARMED FORCES SERVICEMEN

Tetiana P. Tereshchenko

Military Institute of Telecommunications and Informatization, Kyiv, Ukraine

The article deals with the analysis of patriotism as value component of servicemen moral and psychological condition. Main ways of educational and morale building work improvement regarding the lift of moral and psychological potential of personnel psychological condition to support permanent combat readiness and combat tasks performance are put into consideration. Within the article the essence of the concept patriotism as moral value is revealed as well as its role and place in formation of soldier's personality. The patriotic value component of moral and psychological condition which creates a new tool of society's mobilization on the basis of perfect carrying out military conscriptions was analyzed. In the process of the analysis main ways and directions of military training and patriotic upbringing in the Armed Forces of Ukraine were proved. It is introduced innovative approaches to more efficient and oriented formation of moral and psychological condition in Ukrainian Armed Forces units.

Keywords: value; patriotism; moral and psychological condition; moral and psychological potential; morale; military training and patriotic upbringing.

References

1. The program of military-patriotic education of the Armed Forces of Ukraine on 2012–2017 years. CMU Resolution Ukraine number 14 of 2012.
2. Borovyk O.V. (2008) Psychological conditions of formation of patriotic consciousness of high school students. [Psycholohichni umovy formuvannia patriotychnoi svidomosti uchniv litseiv]

- dys. kand. psyk. Nauk, Khmelnytskyi, 243 p.
3. Neshchadym M.I. (2003) Ukraine Military Education: History, Theory, methodology, practice: Monograph. [Viiskova osvita Ukrainy: Istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka: Monohrafiia], Kyiv, Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr “Kyivskyi Universytet”, 852 p.

Отримано: 02.03.2016 року.